

5. Шарко В. Д. Навчальна практика з фізики / Навчально – методичний посібник для вчителів і студентів / В. Д. Шарко. – К.: СПД Богданова А. М., 2006. – 224 с.

**к. пед. н. Шевченко В. М.**

*Україна, Київ, Інститут спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України*

## **РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ З ГЛИБОКИМИ ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В УКРАЇНІ**

*This paper presents a method of rehabilitation for children with profound hearing impairment in Ukraine by cochlear implantation. The author reveals the essence of the method and its specificity. Presented by promising way to develop the country's system of rehabilitation of children with cochlear implants.*

Поняття «порушення слуху» використовується для всіх видів і ступенів порушення слуху, які умовно можна розділити на дві категорії: туговухість та глухота. Глухота та глибокі втрати слуху суттєво впливають на розвиток особистості людини. Глухі люди, а особливо глухі діти, обмежені в реалізації свого життєвого потенціалу, оскільки зазнають значних труднощів у повсякденному житті, при навчанні, спілкуванні з родиною, з друзями та колегами. При цьому, нормальний рівень володіння мовою – необхідний фактор для досягнення потрібного рівня інтелектуального, емоційного та соціального розвитку [1].

У вітчизняній сурдопедагогіці навчання дітей з порушеннями слуху усній мові завжди розглядалося як пріоритетне завдання, вирішення якого сприяє їх більш повноцінному особистісному розвитку та соціальній адаптації (Бельтюков В.І., Зікеєв А.Г., Зиков С.О., Леонгард Е.І., Назарова Л.П., Рау Ф.Ф., Слезіна Н.Ф., Шелгунова Н.І., Шматко Н.Д., Яхніна О.З. та ін.) [2].

Сучасні досягнення науки (техніки, медицини, сурдопедагогіки), обумовили розробку високих технологій, необхідних для практичного вирішення більшості проблем осіб з порушеннями слуху. На сьогодні в якості одного з найбільш перспективних технічних напрямків для реабілітації людей з порушеннями слуху, насамперед дітей, і наступної інтеграції їх в середовище чуючих, є кохлеарна

імплантація – революційний крок у слухопротезуванні. Застосування кохлеарних імплантів стало у світі загально визнаним методом лікування сенсоневральної туговухості високого ступеня та глухоти (Богомільський М.Р., Дайхес М.А., Корольова І.В., Луцько К.В., Мороз Б.С., Миронова Е.В., Таваркіладзе Г.А., Янов Ю.К., D. Dornan, B. McCormick та ін.).

Основна користь від кохлеарної імплантації полягає в тому, що у людини з порушеннями слуху з'являються всі умови для подальшого ефективного навчання, праці та відпочинку нарівні з чуучими людьми, для реалізації своїх устремлень та бажань, повноцінного розкриття власних можливостей, покращання практично всіх сторін не лише свого життя, але й життя рідних, близьких та друзів [3].

За статистикою, в Україні постійно збільшується кількість людей із захворюваннями органів слуху. Так, у 2000 році їх налічувалось 1148489 (2332 на 100 тис.) осіб, у 2005 – 1196650 (2550 на 100 тис.), у 2012 році їх кількість вже становила 1213247 (2672 на 100 тис.) осіб, з них 339716 дітей віком від 0 до 17 років [4]. Діти втрачають слух в ранньому віці внаслідок перенесених хвороб та лікування ототоксичними препаратами, які згубно впливають на слух, а дорослі внаслідок травм, судинних, вірусних, професійних захворювань та віку.

На сьогодні ми не можемовилікувати таку дитину, але можемо надали їй максимально ефективну допомогу. Головна проблема осіб з порушеннями слуху в тому, що вони не чуять або погано чуять оточуючих, а тому у них не розвивається або погано розвивається розуміння мови та власна мова. Таким чином, порушення слуху є первинним порушенням, яке без належної допомоги призводить до розвитку у дитини різних вторинних порушень – мислення, пам'яті, емоційно-вольових якостей та ін.

Світовий досвід показує, що допомогти їм і повністю соціалізувати у суспільство можна завдяки комплексу взаємопов'язаних компонентів. Їх основними складниками є:

- раннє виявлення (скринінг слуху) та діагностика порушень слуху;
- доопераційна абілітація дитини та навчання батьків;
- раннє бінауральне (двостороннє) слухопротезування адекватними СА (у віці 3-6 місяців) та КІ (оптимальний вік 9-18 місяців);
- аудіологічна підтримка для налаштування/переналаштування СА та звукових процесорів КІ;
- тривала кваліфікована психолого-педагогічна реабілітація;

- технічний пожиттєвий супровід;
- групи взаємодопомоги;
- громадські організації.

Завдяки сучасним можливостям медицини, техніки та сурдопедагогіки в останнє десятиліття в Україні активно впроваджується метод кохлеарного слухопротезування [3], а зазначені компоненти перебувають на різних етапах розвитку та реалізації, діють розрізнено, переважна їх частина локалізована в Києві, а деякі ще не створені. Внаслідок цього відсутня цілісна структура з надання комплексної допомоги дітям та дорослим з тяжкими порушеннями слуху та повною втратою слуху в усіх регіонах країни.

В Україні діє Державна програма «Здорова дитина» (2008-2017 рр.). Згідно неї, щороку за виділені кошти з державного бюджету закуповується певна кількість кохлеарних імплантів. Хірургічні операції проводяться в Києві та Дніпропетровську. На даний час було проведено біля 1000 таких операцій. Встановити кохлеарний імплант за державні кошти може кожна особа, у якої для цього є показання, оскільки черга відсутня. Також певний відсоток дітей імплантується за межами країни (Росія, Польща, Німеччина, Італія, Ізраїль) за власні кошти. Відповідно до цього з кожним роком збільшується кількість носіїв кохлеарних імплантів. Вони проживають в усіх регіонах України, перебувають в різних соціальних умовах та потребують відповідної допомоги і підтримки протягом всього життя. В такому разі вона має їм надаватися за місцем проживання або максимально наближено до нього. Така система побудована, випробувана і успішно працює в багатьох країнах Європи. Наприклад, в Німеччині Центрів реабілітації слуху близько 70. В Україні на сьогодні реабілітацією дітей з кохлеарними імплантами займаються шість Центрів слухової реабілітації (чотири в Києві, один в Одесі та Львові). Вони не в змозі надати весь спектр послуг та охопити всіх осіб з кохлеарними імплантами в країні.

На сьогодні в Україні не створена система комплексної реабілітації осіб з кохлеарними імплантами, на досить низькому рівні знаходиться раннє виявлення порушень слуху у новонароджених та раннє втручання, відсутнє наукове обґрунтування комплексної реабілітації осіб з кохлеарними імплантами. На державному рівні ці проблеми не вирішуються або їх вирішення не змінює загальної ситуації.

Підвищення ефективності роботи в цьому напрямку передбачає заснування Пілотного проекту зі створення нової моделі реабілітації осіб з глибокими порушеннями слуху - створення комплексної

системи надання послуг з реабілітації осіб з кохлеарними імплантатами (за аналогом провідних країн світу). Така система передбачає створення Центру реабілітації осіб з кохлеарними імплантатами з метою включення їх в середовище чуючих людей (соціалізація).

Центр має виконувати наступні функції:

- надавати всебічну первинну допомогу відвідувачам в ресурсному центрі (консультаційному пункті);

- здійснювати раннє виявлення (скринінг) порушень слуху новонароджених, дітей різного віку та дорослих за допомогою використання сучасного обладнання для скринінгу на власній базі та базі мобільної групи (пересувна лабораторія на базі мікроавтобуса, який за певним графіком буде працювати в різних населених пунктах певного регіону);

- здійснювати координацію та супровід дитини та її батьків, дорослих від виявлення порушення слуху впродовж всього періоду реабілітації за допомогою служби раннього втручання;

- надавати кваліфіковану реабілітаційну допомогу відповідними фахівцями (з раннього втручання, сурдопедагогом, логопедом, дефектологом, психологом, музичним керівником, ерготерапевтом, аудіологом, лікарем-отоларингологом);

- надавати протягом життя технічний супровід та необхідні сервісні послуги (налаштування звукових процесорів КІ, відновлення програмного забезпечення, заміна елементів живлення та звукових процесорів, придбання аксесуарів до звукових процесорів, надання дистанційного сервісу тощо);

- консультивати із залученням групи самопомоги осіб з порушеннями слуху та батьків дітей, майбутніх носіїв кохлеарних імплантів, з питань їх використання в повсякденному житті та побуті, відчуттях та інших аспектах;

- проводити заходи інформаційного та навчального спрямування (конференції, семінари, круглі столи, курси, тренінги тощо) для фахівців, батьків та дорослих осіб з порушеннями слуху;

- здійснювати підготовку і видання методичної літератури для педагогів та батьків;

- проводити широке інформування населення шляхом створення власного сайту, інформаційного бюлетеня та роздаткових матеріалів (буклетів, листівок, календарів тощо).

Для забезпечення повноцінного функціонування Проекту необхідно:

- створення Всеукраїнської громадської організації, яка буде координувати та підтримувати Пілотний проект, а в подальшому

розвивати мережу в інших регіонах країни із залученням до процесу місцевих органів влади, профільних громадських організацій та фахівців;

- сприяння у підготовці фахівців (з раннього втручання, реабілітологів, аудіологів/інженерів) на відповідних курсах, стажування у провідних вітчизняних та закордонних Центрах слухової реабілітації та на базі фірм-виробників кохлеарних імплантів;

- створення моніторингової групи з провідних фахівців різних галузей (медицини, педагогіки, аудіології, проектної діяльності), яка буде здійснювати моніторинг ходу реалізації Проекту шляхом проведення аудиту;

- забезпечення повноцінного функціонування Центру, яке можливе за рахунок надання окремих платних послуг, благодійних внесків, спонсорської допомоги та місцевого бюджету.

Отже, метод кохлеарної імплантації на сьогодні є найбільш ефективним, безпечним і надійним методом реабілітації як дорослих, так і дітей з глибокими порушеннями слуху і глухотою. Сучасні технології і правильно організована та проведена слухомовленева реабілітація дають справжню можливість людям покращити або повністю відновити слухове сприймання, отримати можливість для спілкування, а отже – можливості розвиватися і жити повноцінним життям. В цьому напрямку в Україні зроблено вже значний крок, але ще є проблемні питання, які в подальшому чекають свого вирішення, найголовніше з яких – створення системи надання послуг з комплексної реабілітації осіб з кохлеарними імплантами.

## **ЛІТЕРАТУРА**

1. Ленхардт М. Універсальний неонатальний скринінг слуху: обов'язковий, факультативний або зайвий? // Доповідь на Конгресі отоларингологів в Єревані 23 листопада 2010 року. - С. 3.

2. Рахманов В.М. Медико-соціальні аспекти виховання і освіти дітей з порушеннями слуху. Харків, 1990. - С. 13-14.

3. Мороз Б.С., Овсяник В.П., Луцько К.В. Корекційні технології у слухопротезуванні дітей. Київ, 2008. - С. 7-8.

Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2012 році // Державна служба статистики України. – Київ, 2012.- С. 14-42. Режим доступу: [http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat\\_u/2013/bl/07/bl\\_zozd\\_2012.zip](http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/bl/07/bl_zozd_2012.zip)